

економікою. – Режим доступу: <http://subcontract.ru/Docum/> <http://www.krsu.edu.kg/vestnik/v3/a15.html>
5. Микитюк Н.О. Особливості застосування системного підходу при формуванні та управлінні кластерами // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». – Л.: Видавництво Львівської політехніки, 2011. – № 683. – С. 112–117. 6. Мовчан І.В., Чучіна І.М. Формування інноваційних кластерів в Україні // Економічний простір. – 2011. – № 49. – С.289–294. 7. Олійник А.Д. Методологічні основи формування інноваційних кластерних структур Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Aprer/2009_5_1/30.pdf 8. Разуев И.Г. Особенности взаимодействия финансового интеллектуального капитала в российской экономике: автореф.дис. канд. экон. наук: 08.00.01.- Самара, 2007.–24 с. 9. Тищенко О. М. Кластери як вектор розвитку економіки: організація, сутність і концепції / О. М. Тищенко // Теоретичні та прикладні питання економіки : зб. наук. праць. – К.: Київський університет, 2010. – Вип. 21. – С. 74–80. 10. Шумська Г.М. Принципи функціонування кластерів у регіональній економіці України // Економічний простір. – 2011, № 48/2. – С.68–73. 11. Югас Е.Ф. Інноваційний кластер як фактор конкурентоспроможності // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2010. – Вип.31 – С. 84–88.

УДК 330.341

Г. В. Рачинська, Л.С. Лісовська
Національний університет «Львівська політехніка»,
кафедра менеджменту організацій

СИСТЕМА ІНФРАСТРУКТУРНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

© Рачинська Г.В., Лісовська Л.С., 2012

Запропоновано класифікацію інфраструктури підтримки підприємств малого бізнесу, визначено її функції, досліджено світовий досвід забезпечення інфраструктури малого і середнього бізнесу (ІМСБ) й основні напрями підвищення ефективності її функціонування

Ключові слова: інфраструктура, малий і середній бізнес, бізнес-інкубатори, бізнес-центри, фонди підтримки підприємництва.

SYSTEM OF INFRASTRUCTURAL SECUREMENT OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS

© Rachynska G.V., Lisovska L.S., 2012

Classification of enterprises support infrastructure of small business is offered, its functions, were determined the world experience of providing infrastructures of small and middle business (IMCB) and basic directions of efficiency increase of its functioning were investigated.

Key words: infrastructure, small and medium business, business incubators, business focus, backing funds of enterprise.

Постановка проблеми

У сучасній економіці співіснують та органічно доповнюються малий, середній та великий бізнес, але, на відміну від останнього, малий і середній бізнес є найчисленнішим і найпоширенішим сектором економіки. В умовах дестабілізації економіки, обмеження фінансових ресурсів саме

суб'єкти малого і середнього бізнесу, які не потребують великих стартових інвестицій, характеризуються швидкою окупністю витрат, активніші в інноваційній діяльності, здатні за державної підтримки стимулювати структурну перебудову економіки, розвиток конкуренції, сприяти послабленню монополізму, створювати додаткові робочі місця, забезпечувати широку структуру вибору, насичувати ринок товарами та послугами.

Незважаючи на велику роль малого і середнього бізнесу в економіці, результати його функціонування в Україні значно нижчі, ніж в інших країнах світу. Аналітики встановили, що одним із вагомих чинників, що гальмує отримання високих дивідендів від розвитку малого і середнього бізнесу в Україні, є невідповідність між значенням малого і середнього бізнесу і розвитком управлінських послуг для нього. З метою поліпшення ситуації необхідно разом з формуванням дієвих (не декларативних) механізмів державної підтримки малого підприємництва стимулювати розвиток відповідної інфраструктури, яка була б спрямована тільки на цей сектор економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Розвиток малого бізнесу як важливого чинника економічного зростання країни та регіонів висвітлено в наукових працях О. Амоші, Л. Антонюка, Ю. Бажала, З. Варналія, В. Гейця, Г. Захарчин, К. Мазур, І. Чернявського й інших. У багатьох дослідженнях аналізуються зміст і значення окремих елементів інфраструктури для розвитку економіки України загалом. Разом з тим, формування інноваційної моделі розвитку України, спрямованої на модернізацію системи управління, зростання суспільного виробництва потребує удосконалення системи інфраструктурного забезпечення малого і середнього підприємництва, постійного моніторингу її законодавчого забезпечення, адаптації результативних світових механізмів підтримки малого і середнього бізнесу до українських реалій.

Постановка цілей

Виокремлення сутності і складових системи інфраструктурного забезпечення малого і середнього бізнесу відповідно до нового законодавства, виявлення протиріч у законодавчій базі з малого підприємництва, аналіз світового досвіду забезпечення інфраструктури малого і середнього бізнесу (ІМСБ), визначення напрямів підвищення ефективності функціонування ІМСБ країни.

Виклад основного матеріалу

Бізнес-середовище формується не лише з тих, хто творить підприємницький, споживчий, трудовий чи державний бізнес. Взаємовідносини між підприємцями, найманими працівниками, споживачами пов'язані численними проміжними ланцюгами, через які встановлюються ці відносини, і тим самим допомагають згаданим суб'єктам реалізувати свої ділові інтереси.

Відповідно до Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 р. інфраструктурою підтримки малого і середнього підприємництва є підприємства, установи та організації незалежно від форми власності, які провадять діяльність, спрямовану на розвиток суб'єктів малого і середнього підприємництва, їх інвестиційної та інноваційної активності, просування вироблених ними товарів (робіт, послуг), результатів інтелектуальної діяльності на внутрішній і зовнішній ринки.

До об'єктів інфраструктури підтримки малого і середнього підприємництва належать бізнес-центри, бізнес-інкубатори, інноваційні бізнес-інкубатори, науково-технологічні центри, центри трансферу технологій, фонди підтримки малого підприємництва, лізингові компанії, консультативні центри, інші підприємства, установи та організації, основним завданням яких є сприяння розвитку малого і середнього підприємництва [1, ст. 14].

Інфраструктура в бізнесі спрямована на виконання таких функцій:

- організаційне оформлення ділових відносин;
- підвищення оперативності й ефективності роботи різних суб'єктів економіки на основі диференціації заповнюваних ними ринкових ніш;
- полегшення різних форм юридичного та економічного контролю;
- сприяння суб'єктам малого і середнього бізнесу в фінансовому обслуговуванні і загалом суспільне регулювання ділової практики.

Враховуючи сказане, пропонуємо схему інфраструктурного забезпечення малого бізнесу (рис.1) відповідно до сучасного законодавства.

Сформовану мережу інфраструктури підтримки малого підприємництва можна класифікувати за такими ознаками:

- за способом заснування: державна, недержавна, громадська;
- за статусом: всеукраїнська, регіональна, місцева (районна);
- за формою: організаційно-технічна, інформаційно-аналітична, фінансово-кредитна;
- за видами діяльності: дорадчі органи, консалтингові структури, інформаційні центри, інвестиційні та інноваційні компанії, освітні заклади тощо.

Своєю чергою, кожен вид інфраструктури розвитку малого підприємництва сьогодні розділяється на такі форми:

1. Дорадчі: Громадська колегія при Державному комітеті України з питань регуляторної політики та підприємництва. До її складу входять майже 60 членів – представників громадських об'єднань підприємців. Органічним продовженням Громадської колегії Держкомпідприємництва є регіональні громадські колегії, які створені в 24 регіонах України і які очолюють уповноважені з питань захисту прав підприємців.

2. Консалтингові: бізнес-центри, приватні фірми, контори тощо.

3. Інформаційні: громадські приймальні, юридичні клініки, “гарячі лінії”.

4. Інноваційні структури: технопарки, наукові парки, бізнес-інкубатори.

На державному рівні реалізацією державної політики щодо розвитку інфраструктури підтримки малого підприємництва займається Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва. На недержавному рівні консолідацію всіх цих форм у сфері підтримки підприємництва здійснюють бізнес-асоціації. Їхня діяльність полягає у сприянні практичній реалізації загальнодержавних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на розвиток підприємництва, шляхом підтримки діяльності бізнес-інкубаторів, центрів розвитку підприємництва, технопарків та інноваційних структур інших типів.

Наведемо поняття інших елементів інфраструктури підтримки підприємництва, визначених чинним законодавством.

Технологічний парк – юридична особа або об'єднання на підставі договору про спільну діяльність юридичних осіб(учасників), головною метою яких є діяльність щодо виконання інвестиційних та інноваційних проектів, виробничого впровадження наукоємних розробок, високих технологій та конкурентоспроможної на світовому ринку продукції (Закон України “ Про спеціальні режими інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків ” від 16.07.1999 р. № 991-ХІУ).

Лізингові центри – суб'єкти підприємницької діяльності, що займаються лізинговими операціями. Лізинг – це підприємницька діяльність, яка спрямована на інвестування власних чи залучених фінансових коштів і полягає в наданні лізингодавцем у виключне користування або набуванні ним у власність за дорученням і погодженням з лізингоодержувачем у відповідного продавця майна, за умови сплати лізингоодержувачем періодичних лізингових платежів (Закон України “Про лізинг” від 16.12.1997 р. № 723/97-ВР).

Кредитна спілка – це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки. Кредитні спілки є фінансовою установою, виключним видом діяльності якої є надання фінансових послуг, передбачених чинним законодавством (Закон України “Про кредитні спілки” від 20.12.2001 р. № 2908-ІІІ).

Фонди підтримки підприємництва: Український фонд підтримки підприємництва, на регіональному рівні – регіональні фонди підтримки підприємництва, на місцевому рівні – місцеві фонди підтримки підприємництва. Це зазначено в ст. 17 Закону України “Про державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні”. Вони здійснюють фінансове забезпечення реалізації державної політики у сфері підтримки малого і середнього бізнесу.

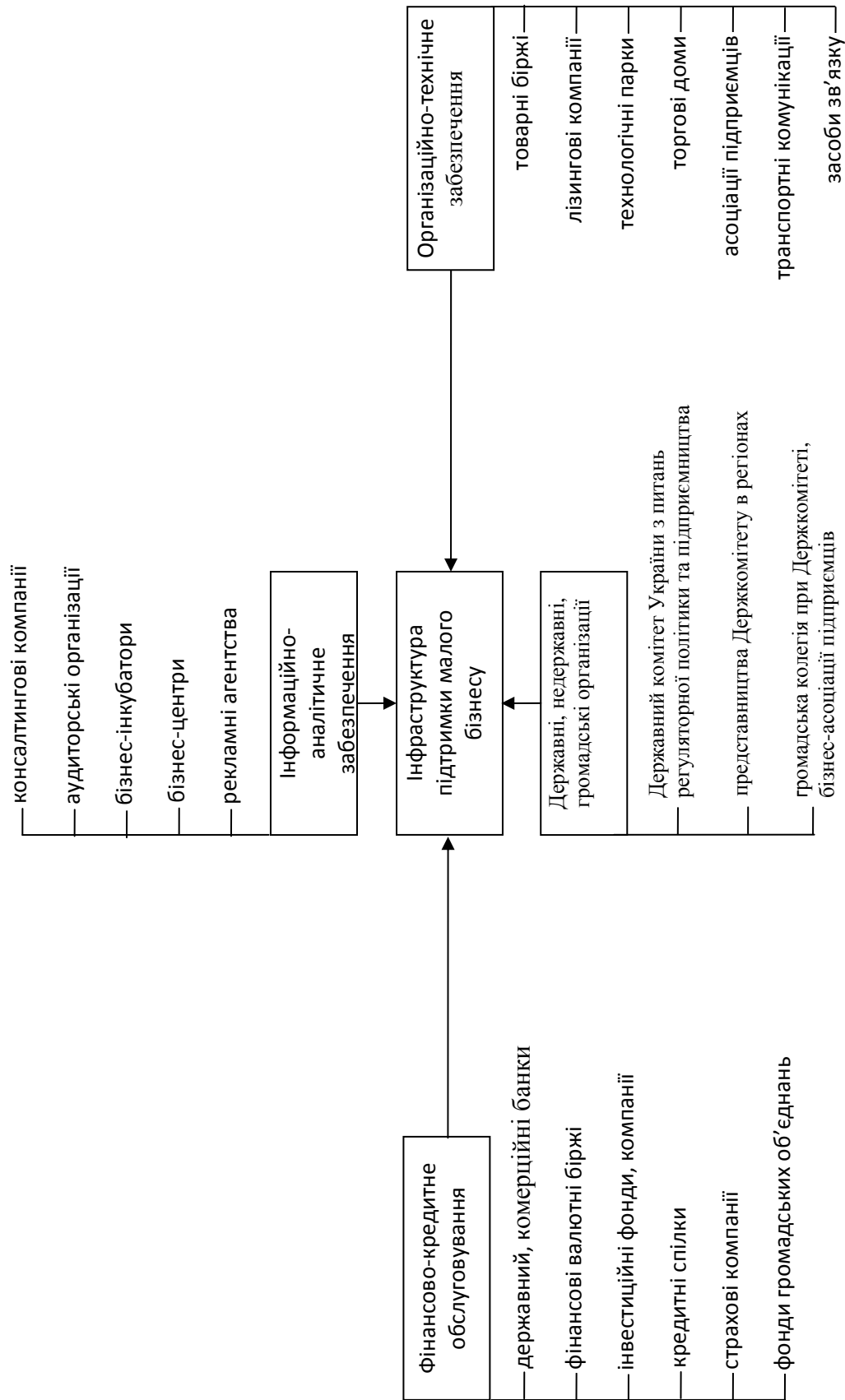

Рис. 1. Схеми інфраструктурного забезпечення малого бізнесу

Закон [1] встановлює певні обмеження, згідно з якими фінансова підтримка не надається кредитним, страховим організаціям, інвестиційним фондам, недержавним пенсійним фондам, ломбардам, підприємцям-нерезидентам. До них потрапили також ті, хто займається виробництвом / продажем зброї, алкоголю, тютюну, обміном валют, здають в оренду нерухомість. Не можуть претендувати на фінансову допомогу і ті підприємці, які визнані банкрутами, перебувають у стадії ліквідації, подали недостовірні дані про себе, мають заборгованість перед бюджетом, Пенсійним фондом, а також ті, хто вже отримує підтримку від держави.

Документ [1] встановлює свою ідентифікацію бізнесу. Це мікропідприємства з кількістю найманих працівників до 10 ос. і оборотом до 2 млн. євро на рік, мале підприємство – не більше ніж 50 працівників і 10 млн. євро, великий бізнес – більше за 250 працівників і оборот понад 50 млн. євро. А все решта – це так звані “середняки”.

Запропонована категоризація бізнесу суперечить нормам, встановленим Податковим кодексом України [2, с. 164]. А саме: суб'єкти господарювання, які застосовують спрощену систему оподаткування, обліку та звітності (фактична підтримка, а не декларативні) поділені на чотири групи – окремо фізичні та юридичні особи, обсяг доходу від 150 тис. грн. до 5 млн. грн., диференціюються види бізнесової діяльності. Дивно, чому оборот раптом обчислюється в євро, а не в гривні?

Досліджуючи досвід підтримки МСБ в інших країнах, можна відзначити, що в Польщі з 1997 р. діє “Національний фонд кредитних гарантій” для надання позик МСБ. Діють також пільгові податкові ставки для нових підприємств і підприємств, які створюють нові робочі місця. Працює спеціальна урядова програма, спрямована на поліпшення умов залучення зовнішнього фінансування для бізнес-потреб МСБ [4].

У Грузії Податковим кодексом передбачена така смілива норма, як повне звільнення від оподаткування. Вона діє тільки для малого бізнесу з оборотом до \$ 17 тис. на рік, тобто до 136 тис. грн. Принципове значення для розвитку МСБ має ще доступність кредитних коштів. У США, наприклад, з 2010 р. діє закон про підтримку малого бізнесу, згідно з яким банки, які кредитують “малюків”, отримують держпідтримку. А в Україні ось уже два роки поспіль не виконується держпрограма мікрокредитування МСБ, фінансування якої передбачено держбюджетом у розмірі до 15–10 млн. грн. (на 2010–2011 рр. відповідно) [4]. Серед резервів підтримки підприємництва нетрадиційний для українських банків вид фінансових послуг – лізинг, який може становити 12 % у структурі боргових зобов'язань [3, с. 75]. У Німеччині банки і страхові компанії створюють спеціальні фірми, беруть участь у капіталі малих та середніх підприємств [3, с. 76].

Інформаційна підтримка є важливою складовою для успішного ведення бізнесу. У вітчизняних підприємств, особливо малих та середніх, бракує власного досвіду підприємницької діяльності. Крім того, жоден підприємець не може володіти усіма знаннями, що мають забезпечити йому успіх. Незважаючи на те, що в Україні сьогодні існує понад 760 різноманітних інформаційно-консультаційних установ різних форм заснування, більшість з них надають свої послуги на платній основі. У підприємця малого бізнесу, особливо на початковій стадії, не завжди є можливість за кошти отримати консультацію, щоб уникнути помилок в своїй діяльності. Одним з інструментів, покликаних з'ясувати ці проблеми, є громадські приймальні з питань підтримки розвитку підприємництва.

В Україні діє близько 110 громадських приймалень з питань підприємництва, до яких зверталися як юридичні, так і фізичні особи: керівники малих підприємств, приватні підприємці тощо.

Незважаючи на велику кількість різних структур, які сьогодні вивчають проблеми підприємницького середовища та надають освітні й консультаційні послуги, всі вони мають право на існування на українському консалтинговому ринку. Кінцевою метою формування інфраструктури підтримки підприємництва як невід'ємного компонента ринкових відносин є не лише створення умов для ефективнішого ведення власної діяльності, але й вирішення загальнонаціональних завдань: створення нових робочих місць, зростання виробництва, його структурної перебудови, уникнення диспропорцій в економічному розвитку регіонів. Потенційними споживачами послуг бізнес-інкубаторів в Україні є суб'єкти малого підприємництва (малі підприємства), фізичні особи-підприємці та безробітні, що бажають розпочати власну справу.

Роль держави у сфері розвитку підприємництва полягає в тому, щоб створювати зрозумілі та рівні для всіх правила поведінки на ринку. І підтримка малого підприємництва пов'язана з необхідністю компенсації нерівних умов, в яких перебувають суб'єкти малого підприємництва порівняно з великими підприємствами, а також з допомогою тим особам, що розпочинають власну справу. Формуючи інфраструктуру підтримки малого та середнього підприємництва шляхом сприяння створенню бізнес-інкубаторів та бізнес-центрів, органи місцевого самоврядування можуть отримати додаткові ресурси й переваги у сфері розвитку своїх регіонів. Створюються нові робочі місця як у адміністрації самого бізнес-інкубатора, так і в розміщених на його території підприємствах. Якщо виконавча влада виступає засновником або партнером у створенні бізнес-інкубатора або бізнес-центра, в неї з'являється можливість: реалізовувати власну політику в економічній сфері шляхом підтримки та розміщення на площах цих закладів таких малих підприємств, діяльність яких узгоджується з планом стратегічного розвитку області на визначений період часу; надавати вільні площі на умовах пільгової оренди, що сприяє збільшенню надходжень до місцевого бюджету від діяльності малих підприємств, що інкубуються, за рахунок підвищення їхньої прибутковості; формувати банк даних підприємств та підвищувати прозорість ринку, а також легалізувати його суб'єктів; поліпшити свій імідж серед громадськості. Звичайно, не всі потенційні споживачі послуг цих елементів інфраструктури є фактичними споживачами. Однак за допомогою такого показника, як потреба в бізнес-інкубаторах та бізнес-центрах на 10000 потенційних споживачів, можна було б прогнозувати потребу в цих закладах в кожному регіоні. Порівнюючи показники безробіття населення з кількістю бізнес-центрів та бізнес-інкубаторів, можна проаналізувати їх вплив на вирішення проблем зайнятості населення в регіонах. Так, наприклад, в Одеському регіоні, де рівень безробіття 2 %, діє 9 бізнес-інкубаторів та 12 бізнес-центрів, в м. Києві – 8 бізнес-інкубаторів та 84 бізнес-центри при рівні безробіття 0,5 %. У Херсонській області діє 2 бізнес-інкубатори та 9 бізнес-центрів, однак за рівнем безробіття область займає 3-тє місце, що становить 6 %. В Рівненській області, де працюють 1 бізнес-інкубатор та 1 бізнес-центр, рівень безробіття найвищий в Україні – 6,9 %. В Харківській області налічується 5 бізнес-інкубаторів та 19 бізнес-центрів, при цьому рівень безробіття ненабагато нижчий, ніж загалом в Україні, і становить 3,3 %. Отже, бачимо, що кількість діючих бізнес-інкубаторів та бізнес-центрів у регіонах безпосередньо впливає на зменшення рівня безробіття. Однак цей показник має дещо опосередкований характер [4].

Висновки

Державному регулюванню належить провідна роль у створенні сприятливих умов для інфраструктурного забезпечення МСБ. На жаль, чинні закони щодо підтримки МСБ мають в основному декларативний, а не прикладний характер. Для активізації МСБ потрібно прозоріше здійснювати регуляторну політику на місцевому рівні, висвітлювати в пресі результати роботи комітетів підприємців регіонів, (наприклад, Львівщини). Закон [1] потрібно доповнити нормами, які б передбачали реальний механізм здійснення підтримки МСБ. Якщо йдеться про кредитування, компенсації процентних ставок за вже виданими кредитами, то необхідно чітко вказати умови отримання допомоги: хто має на неї право, які документи, куди і кому подавати. Доцільно створити систему стимулювання залучення інвестицій в розвиток інфраструктури МСБ і впровадження нових технологій під гарантії держави.

Перспективи подальших досліджень

Подальше дослідження інфраструктурного забезпечення малого і середнього бізнесу доцільно провести у напрямі докладнішого розгляду способів надання підтримки конкретним підприємствам регіону й оцінки їх впливу на ефективність функціонування МСБ загалом.

1. Закон України “ Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні” від 22.03.2012 р., № 4618-6. 2. Податковий кодекс України №2755-VI від 2 грудня 2010 року із змінами та доповненнями станом на 01.01.2012 р. 3. Формування організаційно-економічної системи підтримки діяльності суб'єктів малого підприємництва: моногр. // І.М. Комарницький, Н.І. Бублик та інші. – Львів: Апріорі, 2008. – 280 с. 4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.academia.org.ua/?p=274>.